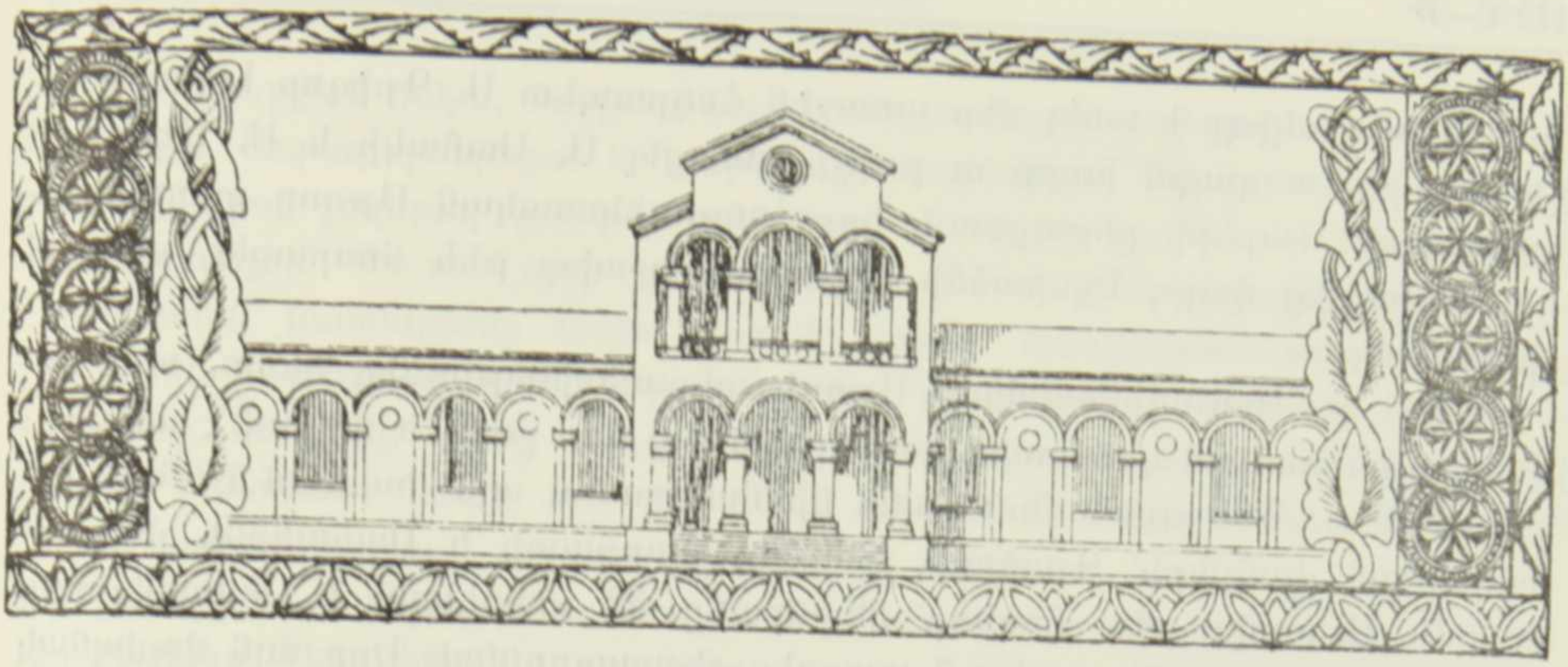

ՀՈԳԵՎՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՀԻՍՆԱՄՅԱԿԸ ԵՎ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

Կրթությունը և ուսումը մեր Եկեղեցու գործունեության կարևորագույն մարզերից մեկն է: Դպրոցներն ու վարժարանները հայոց պատմության ողջ միջնադարյան իրականության մեջ գործել են մեր Եկեղեցու հովանու ներքո, և դեռևս Սահակ-Մեսրոպյան շրջանից սկսյալ Եկեղեցին դարձել է այն դարբնոցը, ուր իրենց հոգևոր-կրթական ծարավն են հագեցրել և թրծվել ուսումնատենչ հայ պարմանիները:

Այսպիսի զգացումներով և արժանապատվություն ու պատասխանատվություն ներշնչող գիտակցությամբ էին լցված այն բոլոր անձինք, ովքեր սեպտեմբերի 12-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հոգևոր ճեմարանի հանդիսությանց դահլիճում մասնակցեցին հոգևոր ճեմարանի խորհրդանշական հիսուներորդ ուսումնական տարեշրջանի բացմանը: Հանդիսությունը, որը կայացավ Գարեգին Ա. Վեհափառ Հայրապետի բարձր նախագահությամբ, սկսվեց «Տերունական աղոթք»-ով: Երգչախումբը, ղեկավարությամբ Բագրատ աբեղա Գալստյանի և խմբավարությամբ Ռուբիկ Շարբաթյանի, նախանձախնդիր կերպով պատրաստվելով այս հանդիսությանը, ոգևորությամբ հնչեցրեց Հայաստանի Հանրապետության և Հոգևոր ճեմարանի հիմները: Այնուհետև ձայնը տրվեց հոգևոր ճեմարանի տեսչի պաշտոնը վերջերս ստանձնած Հայկազուն ծ. վրդ. Նաջարյանին: Հայր Սուրբը, դիմելով ներկաներին, ասաց.

«Վեհափառ Տեր, սրբազան հայրեր, հոգեշնորհ և արժանապատիվ հայրեր և եղբայրներ, սիրելի դասախոսներ, ուսանողներ, հյուրեր,

Քիչ առաջ, երբ անցնում էի Մայր տաճարի կողքով, ակամա կանգնեցի Գևորգ Դ Կաթողիկոսի շիրմի առաջ, իսկ հետո նաև Գևորգ Զ և Վազգեն Ա Կաթողիկոսների շիրիմների առջև, Հոգվոց ասացի և խնդրեցի, որ Աստված մեզ ուժ և եռանդ տա՝ շարունակելու նրանց սկսած գործը այստեղ՝ հոգևոր ճեմարանի պատերից ներս: Ս. Էջմիածինը, որպես հոգևոր կրթա-

կան օջախ, սկիզբ է առել մեր առաջին Հայրապետ Ս. Գրիգոր Լուսավորիչի օրերից, ազգային խորք ու թռիչք ստացել Ս. Սահակի և Ս. Մեսրոպի ջանքերով: Դարերի ընթացքում, երբ Կաթողիկոսական Աթոռը տեղափոխվել է վայրից վայր, Էջմիածնի կրթական օջախը թեև նուսրացել, սակայն չի խամրել:

1441 թ. Կաթողիկոսական Աթոռի տեղափոխությունից հետո, այս հոգևոր ուսումնական կենտրոնը կամաց-կամաց նոր շունչ և ավյուն է ստացել:

1870 թ. Գևորգյան ճեմարանի հիմնադրումով այն հասնում է մեր միջնադարյան վանքերի՝ Գլաձորի, Տաթևի, Հաղբատի և Սանահինի մակարդակին: Այսօրվա մեր հոգևոր ճեմարանը 50 տարեկան է, ժառանգորդը Գևորգյան ճեմարանի, սակայն տարբեր շեշտադրումով: Երբ այն ժամանակ ուսուցչապետների մտահոգությունը աշակերտներին ընդհանուր բարձր կրթություն տալն էր, ապա այսօր այդ մտահոգությունը վերցված է մեր ուսերից: Այսօր հոգևոր ճեմարանի հիմնական մտահոգությունն է պատրաստել առողջ երիտասարդներ՝ թրծված մեր հայրերի հավատքով: 6 տարիների ընթացքում մենք այստեղ աշխատում ենք կերտել մարդուն, հայ քրիստոնյային և հայ հոգևորականին:

Մեր մաղթանքն է, Վեհափառ Տեր, որ Ձեր գլխավորությամբ և մեր դասախոսների համատեղ ջանքերով կարողանանք իրագործել այս ծրագիրը: Սիրելի տղաներ, մենք այսօր հետ ենք մնացել առնվազն 70 տարով, հետևաբար ձեր համառ աշխատանքով պիտի վերականգնեք շատ բան: Ձեր և մեր պարտքն է ճեմարանը հասցնել ոչ միայն Գևորգյան ճեմարանի մակարդակին, այլև այն դարձնել բարձրագույն կրոնական հաստատություն, որին հետևելով մեր ուսանողները այլևս կարիք չունենան մեկնելու օտար ափեր ուսում և լույս մուրալու:

Ես վստահ եմ, որ Վեհափառ Հայրապետը ձեզանից ոմանց պիտի ուղարկի զանազան ուսումնական կենտրոններ, որպեսզի ամբարած գիտությամբ վերադառնաք այս հարկը, և այստեղի ուժերի հետ միասին կարողանանք իրագործել մեր Սուրբ երազը: Հայաստանի ազատ ու անկախ այս մթնոլորտը մեզ տալիս է ամեն հնարավորություն, որից մենք պիտի լավագույնս օգտվենք մեր ժողովրդի հոգևոր կարիքներին ծառայելու համար, ապա թե ոչ՝ գայլեր միշտ կան գրավելու մեր հոտը:

Սիրելի սաներ, ձեզ նայում են ոչ միայն անցած 50 տարիները, այլ նաև մեր բոլոր հայրերը, սուրբերն ու մարտիրոսները, մեզ նայում է մեր ամբողջ քրիստոնյա անցյալը, թե մենք մեր այս հնարավորություններով ու կարողությամբ ինչ ենք անելու: Մեր դատավորը լինելու է մեր կյանքը, ընթացքը, աշխատանքը:

Վեհափառ Տեր, օրհնեցեք 1995—96 տարեշրջանի այս առաջին օրը, թող Աստված տա, որ սերմնացանի մեր այս սերմերը տան ընդ միո երեսուն, վաթսուն և հարյուր՝ ի փառս Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցվո և Ձեր ու մեր բոլորի ուրախության»:

Հայր Սուրբի խոսքին հաջորդեց «Զանձառելի լուսոյ մայր» շարականը, որը թնաձող կոմիտասյան ոգու խաղաղությունը պարգևեց ներկաների հոգիներին, որն ամբողջացավ ու օղակվեց Տերունական խոսքով: Ավետարանից «Սերմնացանի առակը» ընթերցեց Կարապետ աբեղա Հարությունյանը: Այնուհետև Ջ լսարանի սան Գեղամ Մարտիրոսյանի աստմունքով հանդիսականների մտապատկերում ուրվագծվեց և Դանիել Վարուժանի «Վան» բա-

նաստեղծության հսկա, հաղթանդամ և մայրամուտի շողերով ողողված սերմանողը: Ապագայապաշտ և զարկված հայրենիքի Արարատյան լանջերը կենսաժպիտ շողերով ցողված տեսնելու տեսիլքը իր հոգու մեջ սնուցող բանաստեղծի՝ Թումանյանի «Հայրենիքիս հետ» բանաստեղծության երաժշտական կատարումը նախ թախիծ, ապա՝ հաղթականություն դրոշմեց ներկաների հայացքներում: Երգչախումբը արձագանքը դառնալով ունկնդիրների հույզերի՝ հենց այդ պահին հոգեթով մրմունջով հնչեցրեց «Ով Հայոց Աստված» երգը, որը մշտապես պիտի մնա հայ մարդու՝ Աստծուն հղած ամենահիրաշալի աղոթք-կոթողներից մեկը:

Հավարտ և ի լրումն ամենայնի ներկաներին իր հայրական օրհնությունը բաշխեց Վեհափառ Հայրապետը.

«Սիրելի հոգևոր եղբայրներ՝ միաբաններ Մայր Աթոռի, թեմական առաջնորդներ, սիրելի տեսուչ հոգևոր ճեմարանի և դասախոսական կազմի անդամներ և շատ սիրելի ուսանողներ հոգևոր ճեմարանի,

Այս առավոտը անպայման պիտի արձանագրվի ճեմարանի պատմության մեջ ոչ թե պարզապես գրագրական պարտ մը կատարելու համար և էջ մը զետեղելու համար հիսունմեկերորդ նոր տարեշրջան բառերը, այլ պիտի արձանագրվի անոր համար, որ մենք ավարտելե ետքը քառասունհինգին վերաբացված ճեմարանի հիսունամյակը, նոր հիսունամյակի էջն է, որ բացած կըլլանք: Այս գիտակցությունը, թե նոր երկրի մեջը մեր հայրենիքին, նոր դարաշրջանի մը այս սկզբին և նաև թույլ տվեք ըսելու, որ իմ ալ կաթողիկոսության առաջին այս տարին և առաջին բացումը կկատարվի հոգևոր ճեմարանի՝ ինձ համար և բոլորի համար նոր ոգևորության ալիքի մը սկիզբը պիտի դառնա այս օրը՝ 12-ը սեպտեմբերի:

Պատմության անդրադառնալը անհրաժեշտ չէ: Բոլորդ ալ գիտեք Գևորգյան ճեմարանի փառքը: Սուրբ Էջմիածինը, Մայր Աթոռը առանց Գևորգյան ճեմարանի պիտ մնար գեղեցիկ, հանկուցիչ, գրավիչ անուն մը, բայց ոչ այնպիսի ներգործություն մը, որ մնայուն և անջնջելի հետք թողած ըլլար մեր արդի պատմության մեջ, այնքան խորունկ, յուրահատուկ հետք մը, առանց որու մեր նոր շրջանի պատմությունը չէր կրնար գրվիլ այնպես, ինչպես գրվեցավ:

Դժվարին օրերից հետո, ճեմարանի քառասունհինգ տարիներ փակվելուց հետո, քառասունհինգին Գևորգ Զ Հայրապետի օրոք վերաբացվեց: Նոր առաքելության մեջ մտնելու գաղափարով ճամփա ելավ երանելի Հայրապետը, բայց երկրի պայմանները, քաղաքական դրությունը թույլ չէին տալիս, որ ազատ լինի հոգևոր ճախրանքը ճեմարանի: Բայց այսօր մենք ունենք բոլոր տվյալները, լինելու և անելու այն, ինչ որ կհավատանք, որ Աստված կուզե և եթե կհավատանք, որ մեր ուզածն էլ Աստուծո ուզածն է, այն ժամանակ միայն ու միայն պայծառ ապագա կա մեզ համար:

Այսօրվա հանդեսը իր այնքան կոկիկ, ամփոփ բովանդակությամբ ես կնկատեմ խոստում գալիք օրերի առավել պայծառության համար: Նախքան իմ պատգամը տալը ես մեկ անգամ ևս կողջունեմ հոգևոր ճեմարանի նոր տեսուչին: Երբ իր մասին խոսեցի փակման հանդիսությանը, ինքը այստեղ ներկա չէր: Ահավասիկ հուլիս 14-ից այս կողմ ոգի ի բռին լծված է հոգևոր ճեմարանի այս նոր տարեշրջանի աշխատանքներին և հառաջիկային էլ՝ այս տարվա ընթացքում բնականորեն պիտի կատարվեն նոր ծրագրումներ ապագային որակային տեսակետով առավել ևս բարձրացնելու և ուժեղաց-

նելու ուսուցման կազմավորման ընթացքը մեր այս նվիրականագույն հաստատության, որ հոգևոր ճեմարանն է:

Անգամ մը ևս, Հայր Սուրբ, կշնորհավորեմ քեզ: Այս ճեմարանի սան ես, այս ճեմարանի հսկիչ եղած ես, գացիր արտասահման, նոր հորիզոններու բացվեցար, ուրիշ եկեղեցիներու, ուրիշ դպրեվանքերու, ուրիշ երկրներու մշակույթեն նոր ներդրումներ քու մեջդ խառնեցիր և այսօր սիրահոժար կամքով ընդառաջեցիր մեր հրավերին: Եկար և ամբողջ կյանքդ խառնիր անվերապահ և ամբողջական ինքնատվչությամբ, ինքնընծայումով այս հաստատության և արձանագրիր անունդ այնտեղ, որպես հիշատակելի անուն այն մեծ դեմքերուն, որոնք այս ճեմարանին տվին այն, ինչ որ հպարտության առիթ եղավ և է մեր Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի և ամբողջ Հայ Եկեղեցու համար: Ուժ և կարողություն քեզ, համբերություն և աջակցություն ձեր բոլոր գործակիցներին, ուսուցչական կազմի հոգևորական և աշխարհական անդամներին և մեր սաներին:

Ես երեկ վերադարձա վեցերորդ այն Հովվապետական այցելությունից, որ ինձ մեկ անգամ ևս մի նոր առիթ տվեց ավելի մոտից հաղորդվելու համար ժողովուրդ կոչված հարստության հետ, որ մեր ազգի գերագույն հարստությունն է: Եթե Աստվածաշունչի մեջ կասվի՝ մարդն է լծակը տիեզերքին, «Մարդ է, որ գործէ զերկիր և երկիր էր աներեւոյթ եւ անպատրաստ», որովհետև դեռ մարդը չկար, մարդ չէր, «որ գործէր զերկիր»: Ես այս առավոտ ինձ թույլ եմ տալիս ասելու, որ հայն է մեր երկրի գերագույն հարստությունը. մարդը՝ հայ մարդը, իր ներքին հոգեկան խառնվածքով, իր ունեցած տաղանդների անվերապահ, ամբողջանվեր ընծայումով, անսակարկ, աննահանջ և անշահախնդիր:

Ազգի գործը բիզնես չէ, ազգի գործը ապրուստ շահելու գործ չէ, ազգի գործը, Եկեղեցու գործը, մտքի գործը վայելք է առաջին հերթին և բարիք է՝ վայելքի իբրև բնական արտահայտություն: Եվ այսօր, երբ այդ ժողովրդին ես ճանաչեցի, ինչպես երեկ ասացի Վրաստանում, երանի մեր բոլոր հոգևորական և աշխարհական ծառայողները առիթ ունենան շարունակ ժողովրդի հետ հաղորդվելու: Ժողովրդից ստացած ներշնչումը ո՛չ գրքերի տված ներշնչումին է նմանվում և ո՛չ էլ հուշարձաններից եկող մեր ստացած պատմական ծանոթությանը կնմանի: Ինչպե՞ս աչքերիս առջևից հեռանա պատկերը այն երեխաների, ինչպե՞ս ականջիս մեջ մարեն ձայները հայ ժողովրդի այդ մատղաշ զավակների ձայների և, մանավանդ, ինչպե՞ս ես արձագանք չլինեմ ձեր այն սպասումների, ակնկալությունների և կարիքների, որոնք ժողովրդի հետ հաղորդության ընդմեջեն միայն կզգաս:

Հետևաբար, մենք այսօր եթե կապրենք մի նոր դարաշրջան մեր Հայրենիքի պատմության մեջ և Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի պատմության մեջ, եկեք արժեցնենք այդ պահը, որովհետև ապագա սերունդը մեզ երբեք չպիտի հարցնի, թե դուք ի՞նչ եք ստացել ձեր հայրերից, այլ ապագա սերունդները մեզ պիտի հարցնեն մեկ բան. «Դուք ի՞նչ տվիք մեզի»: Դուք ուսանողներդ, ամեն մարդ, որ այս հաստատության մեջ կապրի, իր օրը ամբողջապես պիտի ապրի հետևյալ գաղափարով. երբ ես այս հաստատությունից դուրս ելնեմ, ժողովուրդը ինձնից ի՞նչ պիտի քաղե, ի՞նչ պիտի լիցնեմ այստեղ, որ կարենամ ուրիշներին դարձնել այնպես, ինչպես ազգը, Եկեղեցին և Աստված ու Հայրենիքն են պահանջում:

Եթե վերք կա ազգին մեջը, ո՞ւր է ձեր բժշկության դեղը, եթե երբեք կարիք կա, ո՞ւր է ուղղվելու ձեր ուժը: Պիտի ըմպեք այն այս հաստատու-

թյունից՝ հոգևոր ճեմարանից: Մի օր, երբ Եգիպտոս էի գնացել դասախոսության, այնտեղ այցելեցի Կահիրեի ամերիկյան համալսարան: Համալսարանի ճակատին գրված էր մի տող. «Ներս մտեք սովորելու համար, դուրս եկեք ծառայելու համար»: Սքանչելի նշանաբան, որ ամեն մեկը պետք է իր սրտի մեջ արձանագրի: Կերպարանափոխության մեկ հսկայական հոսանք և հոգեկան ջրտուք է այս հոգևոր ճեմարանը: Եվ դուք երբ քիչ առաջ երգեցիք, չգիտեմ ինչու, իմ միտքը եկան այն բառերը, որ Երուսաղեմի Պատրիարք Թորգոմ Գուշակյանը գրեց, և որպես հոգևոր ճեմարանների հիմն՝ Երուսաղեմի Ժառանգավորացին, Անթիլիասի Դպրեվանքին և կարծեմ թե կրնանք մենք հոգևոր ճեմարանին համար զայն նկատի ունենալ.

Կրոնի հուրն և ազգին սեր,
Զուգյակ իղձեր սերտ և սեղմ,
Ներշնչումին մեր հոգվոց,
Թող լինին մեր սրտից բոց:
Երկուքն լինին անբաժան,
Մեր սրտերուն արբարան,
Մայր մեր դու նվիրական
Եկեղեցի Հայկական,
Ընդունե մեր սրտին զոհը,
Զոր քեզ բերենք հոգվով գոհ,
Ճեմարանին հարկին տակ,
Մենք՝ սաներս հայկական:

Ինչ որ պիտի տաք, դուք զձեզ պիտի տաք, սիրելի եղբայրներս, մենք զմեզ պիտի տանք, բայց զմեզ տանք այնպես, որ տպիքը տրվելիք դառնա: Դատարկ սափորից և անհոսանք աղբյուրից ի՞նչ կապասես, անպտուղ ծառից և դատարկ մարդուց ի՞նչ կապասես: Լինենք, որ անենք, գիտենանք, որ սովորեցնենք, մեկ խոսքով մեր ներքին էությունները պետք է, որ թաբոր լեռան նման կերպափոխի մեզ, լույսը իջեցնի մեր մեջ և այդ լույսը մեզնից տարածի, ինչպես երբ Հիսուս և երեք առաքյալները իջան և ժողովուրդի մեջ այդ լույսը տարածեցին:

Ես այսօր ողջունում եմ մեր հոգևոր ճեմարանի այս նոր շրջանը: Ուրախությամբ տեղեկացա, որ մեր աշակերտության թիվը 97-ի է հասել, բայց ինչ էլ լինի թիվը, ես առավել կհավատամ որակին: Թիվը կարևոր է: Զեմ ուրանում ու թերագնահատում, բայց թիվը մեծ ուժ չէ, եթե ինքը չլիցքավորվի հոգեկանությամբ ու մտավորականությամբ և, մանավանդ, առաքելությամբ: Գիտության նպատակը գիտությունը չէ, գիտության նպատակը կյանքն է: Եվ եթե երբեք մենք ամբողջ մեր ուսումը կառնենք պարզապես ապրելու համար, այդ ինձ համար ուսում չէ: Ուսումը կառնենք մարդ լինելու, հոգևորական դառնալու և կյանքի այնպիսի քարոզիչներ լինելու մեր կյանքով, մեր գործով, որ Աստված իր կողմից մեզ տրված կյանքը արժևորված զգա, ինչպես քիչ առաջ Ավետարանը կարդացվեց այստեղ, սերմի նման, որ կցանվի: Մենք ի՞նչ տեսակ ընդունարան պիտի լինենք սերմին. փո՞ւշը պիտի լինենք, ժա՞յռը պիտի լինենք, կոխված ճանփա՞ն պիտի լինենք, թե՞ պարարտ հողը:

Մարդու և բնության տարբերությունը այն է, որ բնությունը չի կարող ընտրել իր ըլլալիքը, իսկ մարդկությունը կարող է ընտրել իր ըլլալիքը: Եթե

անջրդի հող ես, ջրարիի հողի վերածվիր, եթե փշոտ անտառ կամ մացառ ես, փուշը հեռացրու՝ մեկ խոսքով, դու հող չես անշունչ, դու կամք ես, հոգի ես, միտք ես, եղիր ընդունարան այդ գիտության և ճշմարտության:

Անհավասիկ, թե ի՞նչ զգացումներով և ի՞նչ հեռանկարներով ես կողջունեմ այս տարին և նաև ինքզինքս կամավորապես կընծայեմ մեր հոգևոր ճեմարանին, որպես մեկը դասախոսներից: Հակառակ բոլոր իմ բազմատեսակ և բազմաճյուղ ծանրության աշխատանքների, ինչ որ ազատ ժամանակ գտնեմ, այն տեսուչի հետ միասին պիտի անցնեմ ճեմարանի մեջ: Գեթ մեկ օր գամ, մեկ առավոտ, որպեսզի լինեմ ձեզ հետ և ձեզ հետ լինելով՝ ես նախ առավել ևս թարմանամ, ավելի ևս հոգեկան, մտավորական աշխարհի հետ շաղախվեմ, և կարենանք այս գործը առաջ տանել: Երբ մեր ժողովուրդը նայի Էջմիածնին, այլևս միայն Իջման Սեղանը չտեսնի, միայն Վեհարանը չտեսնի, միայն գմբեթը չտեսնի, միայն Տրդատա դուռը չտեսնի, այլ մարդը տեսնի, ձեզ տեսնի, շնչավորում և շունչ տվող, և երբ որ ձեզ տեսնի, այն ժամանակ տեսած լինի Էջմիածինը իբրև առաքելություն:

Ահա թե ի՞նչ զգացումներով ես ողջունում եմ նաև մեր Հայաստան աշխարհի մեջ նոր հոգևորականության և կրոնական դաստիարակության շարժումի ծավալումը: Անհավասիկ հինգ տարիներից ի վեր ունենք Սևանի դպրանոցը, Շիրակա թեմի դպրանոցը, կբացվի նաև Երևանի պետական համալսարանի մեջ աստվածաբանության հատուկ բաժինը: Այս բոլորը ես կնկատեմ կրոնական վերարթնության գեղեցիկ երևույթ և կողջունեմ բոլորը հայրական քաղցր սիրով և Մայր Աթոռի հոգևոր ճեմարանը կդիտեմ այս բոլորի մի տեսակ մագնիսը, որպեսզի Մայր Աթոռի ճեմարանը դառնա մեր բոլոր դպրանոցների մի տեսակ ներդաշնակող ուժը, և մենք գիտությունը Եկեղեցուն ծառայեցնելու արվեստը սովորենք այս բոլոր դպրանոցներով և, մանավանդ, կարենանք մեր նորացյալ Հայրենիքի անկախացյալ պետականության բերել մեր Եկեղեցու ներդրումը Աստուծո փառքին, մեր Հայրենիքի ծաղկումին և մեր Եկեղեցու պայծառության համար:

Ողջ լինեք, գիտակցությունը այսօրվան խմորի պես թող ներգործի ձեր ինն ամիսների այն աշխատանքի մեջ, որ դուք պիտի տանեք հոգևոր ճեմարանի այս կամարների տակ: Աստված օրհնի ձեր գործը, և նաև արտասահմանի հայ ժողովրդի մեր բոլոր զավակները հպարտանան, երբ տեսնեն, թե ճեմարանը այսպես կծաղկի: Այսպես եմ ասում, որովհետև մենք ունենք ներկայացուցիչներ կամ անձեր Ամերիկայից, Ֆրանսիայից, Զվիցերիայից և ուրիշ տեղերից, և թող իրենք տեսնեն, որ ճեմարանը օրեօր աճող հաստատություն է և թող իրենք տեսնեն, որ կարողանան գնալ և ճեմարանի մեջ այն, ինչ որ տեսան, իբրև հոգի անոր խոսնակը լինեն իրենց գործունեության բոլոր դաշտերի մեջ, որոնց մեջ կգտնվին իրենց ապրած երկիրներու մեջ:

Թող Աստված օրհնի այս նվիրական և սուրբ գործը»:

Հոգևոր ճեմարանի 1995—96 թթ. ուսումնական տարվա բացման հանդիսությունն ավարտվեց «Տերունական աղոթքի» և «Հայրապետական մաղթանքի» երգեցողությամբ:

ՍԱՄՎԵԼ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ
Զ լսարանի ուսանող